

ÇOCUK EVLERİNDE ÇALIŞAN BAKIM ELEMANLARININ MESLEKİ YETERLİLİKLERİNİN ÇOCUK EĞİTİMİ VE BAKIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Burak ACAR¹

Melike SEMERCİ²

Ömer Miraç YAMAN³

Öz

Çocukların sorumlu, iş birliğine yatkın, fiziksel ve duygusal olarak gelişmiş yapıcı ve üretici bireyler olarak yetişebilmesi bakım veren ile kurulan sağlıklı bir ilişkiyle mümkündür. Bu çalışmada çocuk evlerinde görevli bakım elemanlarının bakım verdikleri çocuklara yönelik mesleki yeterliliklerinin çocuğun sağlıklı gelişimi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında toplam 20 bakım elemanı ile görüşülmüş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda; katılımcıların çoğunluğunun çocuklara karşı sevgi temelli bir yaklaşımda buldukları ve çocuk eğitiminde temel bilgi ve becerilere sahip oldukları görülmüştür. Bunun yanında bakım elemanlarının çocuklarla kurdukları ilişkide duygusal bağlılıklarının yoğun olduğu ve çocukların da kendilerine daha fazla duygusal bağlılık geliştirmelerine izin verdikleri belirlenmiştir. Çocuklara sundukları disiplin ve sınır uygulamalarında ise "öznel" bir yaklaşımın var olduğu ve sınırların her bir katılımcıya göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak kurum bakımında kalan çocukların travma mağduru oldukları ve birincil bakımı sağlamakla sorumlu olan ebeveynlerinden mahrum kaldıkları da düşünüldüğünde ikincil bakımı üstlenen bakım elemanları çocukların yaşamlarında çok önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu sebeptir ki çocuklara daha nitelikli hizmet sunulabilmesi ve çocukların daha iyi bir gelişim gösterebilmesi için bakım elemanlarının görev ve sorumlulukları ile ilgili iyileştirici ve niteliği artırıcı uygulamaların artırılması büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Evi, Bakım Elemanı, Mesleki Yeterlilik, Sosyal Hizmet

¹Ars. Gör. Burak Acar, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-Posta: acarburak.tr@gmail.com, ORCID:0000-0003-4765-3319

²Sosyal Çalışmacı. Melike Semerci, E-Posta: melikesemerci1997@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6383-8340

³Doç. Dr. Ömer Miraç Yaman, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, E-Posta: omermirac@gmail.com, ORCID : 0000-0001-9989-8575

ACAR, B. , SEMERCİ ,M., YAMAN, Ö M. (2021). Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Yeterliliklerinin Çocuk Eğitimi Ve Bakımı Açısından İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 502-538. DOI: 10.21560/spcd.vi.626495

THE EVALUATION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF CHILD CARE PERSONNEL WORKING IN CHILDREN HOUSES IN TERMS OF CHILD EDUCATION AND CARE

Abstract

It is possible for children to grow up as responsible, cooperative, physically and emotionally developed, constructive and productive individuals with a healthy relationship with the caregiver. In this study, it was aimed to evaluate the professional competencies of the caregivers towards the children they care for in terms of the healthy development of the child. Within the scope of the research, 20 caregivers were interviewed and in-depth interviews were conducted with a semi-structured interview form.

The result of the research has shown that the majority of the participants approached children with love and that they had basic information and skills in child education. Apart from that, it has been determined that the maintenance staff had a strong emotional connection in their relations with children and that children let them create more emotional connection. And it has been detected that there was a “subjective” approach in the discipline and border practices they provided to the children and that boundaries differed from one participant to another.

As a result, most of the children who remain in institutional care are victims of trauma. He lives separately from his families. Caring staff are the closest and most important people responsible for the care and education of the child. For this reason, it should be planned to provide qualified training to the caregivers so that children can be provided with more qualified services and that children can develop better.

Keywords: *Children’s House, Care Personnel, Professional Competency, Social Work*

Giriş

İnsanın gelişimi; biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal birçok sürecin karşılıklı etkileşimi sonucu oluşur ve gelişimle birlikte kişinin yaşamında belirli özelliklerle tanımlanan yaşam dilimleri ortaya çıkar (Santrock, 2017, s. 6, 16). Yaşam dilimleri kişinin gelişimsel dönemleriyle yakından ilişkilidir. Bu nedenle gelişim dönemlerinin bilinmesi; belirgin dönem ve sınırların ortaya konularak bakım veren kişiler tarafından çocuğun gelişimine uygun bakımın sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Bakım verene ihtiyaç duyulan dönemlerin başında bebeklik dönemi gelmektedir. Bu dönem doğumdan iki yaşına kadar süren ve bakım verene bağımlılığın yoğun olduğu bir dönemdir. Bu dönemde bebek ve bakım veren arasındaki etkileşimin kalitesi, bakım veren ile kurulan bağlanma düzeyinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesiyle mümkündür. Bağlanma; bebek ile bakım veren arasında duygusal ve yardım edici bir ilişkinin kurulmasını içerir. Nitekim Bowlby, bağlanma örüntüsü ve bu sürecin niteliği için ilk 3 yaşın önemli olduğuna dikkat çekmektedir (Akt: Holmes, 1993, s.73-77). Bu açıdan ilişki uygun bir şekilde işlendiğinde bebekler bakım verene güven geliştirerek bireyin yaşamı boyunca sağlıklı ilişkilerinin temelleri atılmaktadır (Gander ve Gardiner, 2010, s. 125, 126, 214).

Bakım verenin niteliğinin önemli olduğu bir diğer aşama ise bebeklikten sonraki dönem olan ve ilk, orta, ileri çocukluk olarak dönemlere ayrılan “çocukluk” dönemidir. İlk çocukluk dönemi; iki yaşından yaklaşık altı yaşına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Okul öncesi çağı olarak da adlandırılan bu dönem toplumsal ilişkilerle birlikte bilişsel, dil ve kişilik gelişiminde önemli değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Orta ve ileri çocukluk ise yaklaşık 6-11 yaş arası döneme karşılık gelmektedir. Bu dönemde formel olarak daha geniş bir dünyaya açılan çocuk başarıyı merkeze almakta ve çocuğun kendilik kontrolü artmaktadır (Santrock, 2017, s. 17). Bilişsel ve dilsel gelişimdeki ilerlemeler çocukların kendilerini başkalarının yerine koyabilmesine, başkalarının bakış açısını anlayabilmesine, yaşantılarını ve duygularını paylaşabilmesine olanak sağlaması açısından oldukça önemlidir (Gander ve Gardiner, 2010, s. 296).

Çocuğun sosyalleşme süreci ise büyüme ve gelişme süreciyle birlikte yaşam boyu devam ederek özellikle ilk çocukluk döneminde belirgin hale gelmektedir.

Vgotsky kuramında; çocukların etrafındakilerle etkileşimlerinin, yaşadıkları sosyo-kültürel koşulların ve yetiştikleri yerdeki beklentilerin gelişimsel süreci şekillendirdiğini ve bunların etkileşimi sonucunda çocuğun değer, davranış ve düşüncelerinin oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu açıdan çocuğun sosyalleşme süreciyle birlikte çevresi ile sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesi ve geliştirdiği ilişkiler neticesinde doğru davranış kalıplarını kazanabilmesi önemli olmaktadır (Zastrow ve Kirst Ashman, 2016, s. 182-194).

Gelişimin önemli evrelerinden birisi olan ergenlik dönemi; çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak ifade edilmektedir. Ergenliğin; çeşitli yönleri bireylerin bu evreyi farklı başlangıç ve bitiş dönemleriyle geçirmelerine sebep olmaktadır. Benzer bir ifadeyle ergenliğin temel biyolojik, bilişsel ve toplumsal geçişleri evrensel olmakla birlikte değişimler birey, mekan ve zaman gibi farklı değişkenlerden etkilenecek şekilde gerçekleşmektedir. Bireyin bu döneminde özellikle bağımsızlık ve kimlik arama olgusu ön planda olmaktadır. Erikson'a göre bireyin tutarlı kimlik duygusu oluşturabilmesi ergenliğin temel sorunlarından biridir. Bireyin kimlik bunalımını çözmesinin anahtarı ise ergenin başkalarıyla kurduğu ilişkiye bağlıdır. Ergenin çevresiyle kurduğu iletişim, onun kim olduğu ya da kim olması gerektiğine ilişkin bilgiler içererek gelecek yaşamının temellerini atmasına olanak sağlamaktadır (Steinberg, 2013, s. 22, 315). Bu bilgiler ışığında gelişim dönemlerinin sağlıklı şekilde sürdürülmesinde kritik nokta, çocuk ile bireysel ilişkiyi ön planda tutan ve çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olan bir bakım verenin varlığıdır.

Çocuğun Gelişiminde Bakım Verenin Rolü

Çocukların sorumlu, iş birliğine yatkın, kendi kendini disipline eden yapıcı ve üretici bireyler olarak yetişebilmesi, Yavuzer'e (1993) göre bakım verenin onlarla kuracağı sağlıklı bir iletişim ortamıyla mümkündür. Bu iletişim şeklinde bakım verenin çocuk yetiştirme tutumları belirleyici olmaktadır. Bakım verenin tutumu, gelişmekte olan çocuğa örnek model oluşturacağından çocuğun kişiliğini etkileyerek model aldığı kişi ile benzer tutumları sergilemesini sağlamaktadır. Bu açıdan ideal bir yetiştirme anlayışı; içerisinde çocuğun ihtiyaçlarını sezinleyebilen, onlarla sağlıklı iletişim kuran, çocukta iç denetimin gelişmesi için uygun ortam sağlayan, sorumluluk duygusunu geliştiren, hak ve özgürlüklerin sınırlarını öğretene, uygun bir

disiplin anlayışıyla hareket eden bir bakım verenle sağlanabilir (Özen, 2016, s. 176). Çocuk, bakım vereni ile güvenli bağlanma kurduğunda, bakım verene hayranlık beslediğinde ve bakım vereni davranışsal, duygusal ve bilişsel açıdan örnek almaya başladığında ise rol modellikten bahsedilebilir. Rol model olarak belirlenen kişi, çocuğun karakter oluşumunda, gelişiminde ve kendisini keşfetmesinde doğrudan veya dolaylı bir etkiye sahip olmaktadır. Kişinin giyimi, saç şekli gibi fiziksel özellikleri ile yaşam tarzı da çocuk tarafından kopyalanabilmektedir. Bu özellikler göz önüne alındığında çocuğun bakım veren ile arasındaki bağın gücü ve rol model aldığı kişinin çocuğun gelişimi için önemi ortaya çıkmaktadır (Karaboğa, 2019, s. 364-367).

Çocuk eğitiminde rol modelliğin yanında önemli noktalardan birini de çocuğa uygulanan disiplin anlayışı oluşturmaktadır. Disiplinin amacı, çocuğun gelişimsel olarak yaşına uygun olan davranışları sergilemesini sağlamak ve benlik kontrolünü kazandırmayı hedeflemektir (Akduman, 2010, s. 38). Bakım verenin çocuğa uyguladığı disiplin anlayışında; özdenetim, özsaygı ve özerklik gibi anlayışları kazandırarak çocuğun kendi davranışlarını kontrol etmesini sağlamak oldukça önemlidir (Arnas ve Sadık, 2008). Ancak çocuk eğitiminde uygulanan ödül-ceza sistemi zaman zaman bu temel ilkenin dışına çıkabilmektedir. Bakım veren tarafından sürekli denetlenen çocuğa, bu denetim sonucunda zaman zaman ödül ve ceza uygulanmakta, bu durum süregelen bir hale geldiğinde ise çocuğun kendi davranışlarını denetlemesi ve sorumluluk almayı öğrenmesi mümkün olmamaktadır (Bolat, 2016, s. 57). Bu açıdan cezanın; sorumlu davranışların dinamiği, cezalandırmanın uygunluğu ve olası sonuçları gibi noktaların değerlendirilerek uygulanması gerekmektedir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2016, s.280).

Çocuk eğitiminde çocuğa öz bakım kazandırma becerisi ve bu durumun mahremiyet ile ilişkisi de önemli bir diğer noktayı oluşturmaktadır. Mahremiyet eğitiminin temelinde çocuğu saygınlık duygusuyla yetiştirmek ve insan olmanın değerliliğini ona hissettirmek yer almaktadır. Saygınlık ve değer duygusunun gereği, çocuğun diğer insanlarla kurduğu ilişki ve iletişimlerinde belirlenen sınır, önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahremiyet eğitimi ile iç içe olan sınır eğitimi ise çocuğun kendi sınırlarını korumasını ve başkalarının sınırlarını fark etmesini sağlamaktır. Bunun

yanında sınırlar ve sınırların içerisindeki özgürlük, güç ve kontrol; gelişim için bir ortam oluşturmakta ve kuralların uygun bir şekilde iletilmesine yardımcı olmaktadır. Sınırların sağlıklı bir şekilde uygulanması için; net ve anlaşılır, sözlerin davranışlarla desteklendiği, onaylanabilir davranış için bilginin verildiği sınırların konulması gereklidir (Mackenzie, 2014, s. 36, 37, 146). Sınır eğitiminde çocuk ile temas kurarken izin almak, özellikle erken çocukluk döneminde çocuğun göz hizasına inip konuşmak, çocuk ile aradaki fiziksel mesafeyi korumak ve konuşurken 25-30 cm'den fazla çocuğa yaklaşmamak, eşyalarının yeri değiştirilirken çocuğa sormak veya onu bilgilendirmek, kıyafetlerini yalnız bir ortamda değiştirmesini sağlamak gibi noktalar çocuğun fiziksel sınırlarını belirlemesine ve dolayısıyla çocuğun karakterinin, benliğinin ve kişiliğinin gelişmesine olanak sağlamaktadır (Güneş, 2018, s. 59-66).

Çocuk eğitiminde çocuğun tüm kabiliyetlerini kullanabilmesi ve kendisini gerçekleştirebilmesi için önem verilmesi ve özellikle üzerinde durulması gereken bir diğer nokta çocuğun duygusal gelişimidir. Çocukluk döneminde gelişmeye başlayan duygular, çocuğun tüm yaşamı boyunca ruhunun temeli olarak varlığını sürdürmektedir. Bu dönemde çevredeki insanların etkisiyle de örülmeye başlanan duyguların tanınmasında, çocuğun fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarının tutarlı bir şekilde karşılanıp karşılanmaması yer almaktadır (Türk, 2014, s. 144-145). Yetişkinlik döneminde güçlü bir kişiliğin oluşabilmesi ve düşünce ve davranışların kontrolünün sağlanabilmesi için duygusal gelişim kritik bir süreçtir. Bu süreçte bakım verenin çocuğun hislerini önemsemesi, duygularını ifade etmesini sağlaması, uygun bir disiplin anlayışı benimsemesi sağlıklı duygusal gelişim için oldukça önemlidir (Tuğrul, 1999, s. 12-16). Bununla birlikte duygusal gelişim sürecinde sağlıklı olan, çocukluk döneminde tutarlı ve sürekli bir sevgi ilişkisinin kurulmasıdır. Kalabalık ortamlarda, birçok kişiden ve farklı zamanlarda sevgi içerikli davranışlar deneyimleyen bir çocukta güven duygusu tam anlamıyla gelişmemektedir. Dolayısıyla sevgi eylemlerinden tamamen mahrum bırakılmış veya tutarlı bir sevgi eyleminde bulunulmayan çocuk, dengeli kişilik geliştirememekte ve başkalarını gerçekten sevebilmekte zorlanmaktadır (Yörükoğlu, 2018, s. 183).

Bebeklik döneminden ergenlik dönemine kadar geçen süreç içerisinde ebeveynin ölümü, boşanma, yoksulluk, şiddet ve istismar gibi farklı olumsuz deneyimlere maruz kalmış olan çocuklar için ise duygusal yoksunluk çok daha büyük sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Özellikle kurum bakımında kalan çocuklar için ‘duygusal varlığın niteliği’ problemi, yerini tam anlamıyla duygusal yokluk/yoksunluktan kaynaklı bilişsel, davranışsal ve psikososyal problemlere bırakmaktadır. Kurum bakımında kalmakta olan çocuklarda sıklıkla görülen yalnız ve çaresiz hissetmek, yatağını ıslatma, aşırı hareketsizlik veya yerinde sallanma, kendine ve başkasına zarar verme, saldırganlık ve zorba davranışlar, yeme bozuklukları, dikkat dağınıklığı, öfke kontrol bozuklukları, tırnak yeme, parmak emme, aşırı bağımlılık, olumsuz otomatik düşünceler, içe dönüklük, çekingen olma, umutsuzluk, depresyon gibi davranışların en önemli nedeni anne yokluğu yani bakım verenin fiziksel ve duygusal yokluğu olarak görülmektedir (Kesen ve Ark., 2007; Kut ve Özaltın, 1987, s.139; Saraç, 2011, 26; Tanrıku, 2002; Tümkaya, 2005; Çaman ve Özcebe, 2011; Eryılmaz, 2010, Üstün, 2008). Uzun süreli anne yoksunluğuna maruz kalan çocukların gösterdikleri bu tür davranışların tümü Dr. Spitz tarafından ‘hospitalizm’ (yuva hastalığı) olarak isimlendirilmiştir. Bunun yanında Bowlby kitabında bakım veren-çocuk arasında birebir ilişkinin olmadığı kurumlardaki çocuklarda çevreye karşı ilgisiz olma, göz teması kuramama, gelişme geriliği, tuvalet eğitimlerinde, konuşma ve yürümede gecikmeler yaşanmasını sıklıkla karşılaşılan sorunlar olarak bahsetmekte ve bu ve benzeri durumlar için “kurum hastalığı” ifadesine yer vermektedir (Karataş, 2017, s.872). Dolayısıyla kurum bakımında kalan çocukların travma mağduru oldukları ve birincil bakımı sağlamakla sorumlu olan ebeveynlerinden mahrum kaldıkları da düşünüldüğünde ikincil bakımı üstlenen kurum bacıcılarının çocukların yaşamlarında sahip oldukları önem daha kolay anlaşılmaktadır. Bu açıdan dezavantajlı bir grubu oluşturan korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı kurumlarda çocuğun gelişim ve eğitim sürecinin sağlıklı şekilde gerçekleştirilmesinde bakım elemanları önemli rol oynamaktadır.

Çocuk Evleri Hizmet Modeli

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (1989) 27. maddesine göre her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve

toplumsal gelişimini sağlayacak yeterli bir yaşam düzeyine sahip olma hakkı bulunmaktadır. Buna bağlı olarak çocukların, büyüme ve gelişme sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmesi için ailelerinin yanında büyümesi esas olarak kabul edilmektedir. Çocukların gelişim ve eğitim sürecinin aile tarafından karşılanmasının mümkün olmadığı durumlarda ise bu süreç devlet tarafından çeşitli koruma ve bakım yöntemleriyle gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik kurum bakımı uygulamalarını Çocuk Yuvaları, Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) ve Çocuk Evleri oluşturmaktadır. Özellikle kurum bakımının fiziksel eksikliklerinin yanı sıra çocukların duygusal ve sosyal ilişki ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığı düşünülerek çocuk evleri hizmet modeli bu amaç doğrultusunda yaygınlaştırılmıştır (Yıldırım ve Işıksan, 2018, s. 48). 05.10.2008 tarihli ve 27015 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren (Mülga) SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği’nin 2. ve 4. maddesine göre Çocuk Evleri; “5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlü çalışanların yer aldığı; her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya dairelerde, 5-8 çocuğun kaldığı yatılı sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlanmaktadır. Evlerde kalan çocukların yaş grubu ile ilgili ise aynı yönetmeliğin 5. maddesinde; aynı evde kalması uygun bulunan çocukların en büyük ve en küçük çocuk arasındaki yaş farkının en fazla üç yaş olması gerektiği ve çocukların kardeş olması durumunda ise yaş farkının gözetilmediği belirtilmektedir.

Çocuk evleriyle ilgili tüm işlemlerin yürütülmesi illerde il müdürlüğü bünyesinde bulunan çocuk evleri koordinasyon merkezi ve bu merkeze bağlı çocuk evi sorumlusu tarafından sağlanmaktadır. Çocuk evlerinde ise çocuk evi sorumlusuna bağlı olarak çalışan bakım elemanları bulunmaktadır. Bakım elemanları, 5 Ekim 2008 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan ve yürürlüğe giren SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği’nin (2008) 13. Maddesine ve 14.02.2011 tarihinde 2011/02 sayılı Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması

Hakkında Genelge'ye göre; “kız meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümleri ile fakülte, yüksekokul veya sağlık meslek liselerinin hemşirelik bölümü mezunları veya lise mezunu olup, çocuk bakımı konusunda sertifika sahibi olanlar arasından” seçilmektedir. Aynı yönetmeliğe göre bakım elemanlarının görev ve sorumlulukları; çocuk evinin tertip ve düzenini sağlamak, çocuklara bir aile ortamı sunulmasına yardımcı olmak, çocukların öz bakımlarını gerçekleştirmek veya yardımcı olmak, beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasına destek olmak, çocuklara günlük yaşamda rehberlik etmek ve çocuk evi sorumlusuna karşı sorumlu olmak şeklinde belirtilmektedir.

Konuya İlişkin Literatür

Bakım elemanlarının farklı özelliklere sahip ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların yaşamsal pek çok sürecini üstlenmeleri; çocuk yetiştirme tutumlarını ve problem çözmeye yönelik bilgi, beceri ve tecrübelerini etkili bir şekilde kullanmalarını gerekli kılmaktadır (Yüksel, 2017). Bu açıdan alana ilişkin akademik araştırmalar incelendiğinde; bakım elemanlarını kapsayan sınırlı sayıda çalışma olduğu, var olan çalışmaların ise çoğunlukla çocuk evleri sistemini ve yapısını merkeze aldığı görülmektedir. Araştırmayla doğrudan ilişkili az sayıdaki çalışmalar incelendiğinde; bu çalışmalardan birisinin Yüksel'in (2017) bakım elemanlarının sosyo-demografik özelliklerinin sorun çözme becerilerine etkisini konu alan “Çocuk Bakım Elemanlarının Bazı Özellikleri ile Sosyal Sorun Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli araştırma olduğu görülmektedir. Koçoğlu'nun (2019) çalışmasında ise “Korunma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişiminde Çocuk Bakım Elemanlarının Sosyal Sorun Çözme Becerilerinin Rolü” isimli araştırma ile bakım elemanlarının bilgi ve becerilerinin çocukların gelişimi üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Başer'in 2013 yılında yayınladığı “Çocuk Refahı alanında Yeni Hizmet Modeli: Çocuk Evleri” adlı çalışmasında da çocuk evleri hizmetinin verimliliğini değerlendirmeye yönelik personel ve çocukların görüşleri ele alınarak buna ilişkin değerlendirmeler ortaya konulmuştur. Bunun dışında bakım elemanlarını ele alan diğer çalışmaların Yaman'ın 2010 yılında “Bakıcı Annelerin Sosyo-ekonomik ve Çalışma Yaşamlarına İlişkin Özellikleri” ile Aslan'ın (2016), “Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne Bağlı Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanları ve Çocuk

Evi Sorumlularının İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri” isimli araştırmalar olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Çocukların yetiştirilmesinde ve topluma kazandırılmasında önemli bir rol model olan bakım elemanları ile güvene ve sevgiye dayalı bir ilişkinin kurulması, onların sağlıklı gelişimi açısından oldukça önemlidir (Şimşek vd., 2008). Bakım verenin bu açıdan çocukların sağlıklı gelişimi için uygun bakım ve yetiştirme yöntemlerini kullanması gerekli olmaktadır. Bu temel noktadan hareketle araştırmanın ana problemi; bakım elemanlarının çocukların bakımına yönelik uyguladıkları yöntem ve yaklaşımların bilinmemesi ve bu durumun çocukların sağlıklı gelişimi açısından bir risk oluşturabilmesidir. Bu kapsamda araştırmada çocuk evlerinde görevli bakım elemanlarının çocuklara yönelik mesleki yeterliliklerinin çocuğun sağlıklı gelişimi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın alt amaçları ise; bakım elemanlarının mesleki yeterliliklerinin değerlendirilmesine ilişkin çocuklara yaklaşımlarını, uyguladıkları disiplin anlayışlarını, öz bakım kazandırma yöntemlerini ve çizdikleri sınırları ortaya koymaktır. Çalışmada literatürde var olan araştırmalardan farklı olarak bakım elemanlarının çocuklarla ilişkilerinin niteliğini araştırmak ve değerlendirmek öncelik olarak tespit edilmiş ve bakım elemanlarının çocuklara yönelik uyguladıkları mesleki bilgi ve becerilerinin yine bakım elemanlarının deneyimlerinden yola çıkarak incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma; insanların yaşamına ilişkin hikayelerini, bakış açılarını, davranışlarını, yaşanılan yerin örgütsel yapısını ve toplumsal değişim sürecini anlamaya yönelik bir bilgi üretme yöntemidir (Strauss ve Corbin, 1990). Disiplinler arası bütünsel bir bakış açısını temel alan nitel araştırma, araştırma probleminin yorumlayıcı bir yaklaşımla incelenmesini gerekli kılmaktadır (Altunışık vd., 2010, s. 302).

Araştırmada seçilecek örneklem grubu için amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmacının gönüllü olarak çalıştığı çocuk evlerinde görev yapan birkaç bakım personelinin yönlendirmesi ile çalışmanın amacına

uygun olduğu düşünölen katılımcılar tespit edilerek örnekleme grubuna dahil edilmiştir. Araştırmanın izin sürecine ilişkin; İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'ya bağlı Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 23.08.2019 tarih ve 60793 sayılı karar ile onay alınması sonucu görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında katılımcıların her birine gönüllü onam formu imzalatılarak uygun gördükleri mekanlarda, çalıştıkları kurum dışında ve mesai saatleri haricinde görüşölmüştür.

Araştırmanın örnekleme grubunu; İstanbul ve Yalova illerindeki çocuk evlerinde görevli 20 bakım elemanı oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma tekniklerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların bakım verdikleri süreçte uyguladıkları yöntem ve yaklaşımları belirleyebilecek ve süreci ayrıntılı olarak ele alacak kapsamda görüşme soruları hazırlanmıştır. Bu sorular yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcılara sunulmuştur. Araştırmada veri toplama sürecinde kullanılan görüşme formu 20 sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan soruların güvenilirliğinin sağlanması için alanda çalışan uzman sosyal çalışmacılardan ve üniversitelerde görev alan akademisyenlerden yardım alınmış, görüşme sorularının müzakeresi yapılarak sorular yeniden revize edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular, "Çocuk evinde kalan çocukların sağlıklı gelişimi açısından bakım elemanlarının uyguladıkları yöntem ve yaklaşımlar nelerdir?" temel araştırma sorusundan yola çıkılarak hazırlanmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınarak gerçekleştirilmiştir. 10.02.2019-10.04.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmelerin her biri ortalama 40 dakika sürmüştür. Verilere yönelik içerik analizi yöntemi kullanılmış, deşifreleri yapılan görüşmeler kodlanmış ve birbiriyle ilişkili kodlar tematik olarak tasnif edilmiştir.

Araştırmanın sınırlılığı ise; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan çocuk evlerinde çalışan bakım elemanlarının 24-48 nöbet sistemi içerisinde çalışmalarının görüşmelerde uygun zamanının sağlanmasını zorlaştırıcı bir unsur oluşturmaktadır.

Araştırmanın Özneler

Katılımcı Adı	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Görev süresi	Eğitim durumu	Çalışılan Yaş Aralığı
K 1	35	Erkek	Bekar	4 yıl	Üniversite	10-15 (erkek)
K 2	42	Kadın	Evli	5 yıl	Lise	11-17 (erkek)
K 3	23	Erkek	Evli	4 yıl	Üniversite	12-15 (erkek)
K 4	49	Kadın	Evli	7 yıl	Lise	8-13 (kız)
K 5	28	Kadın	Bekar	4 yıl	Lise	10-13 (erkek)
K 6	45	Kadın	Evli	7 yıl	Lise	10-13 (erkek)
K 7	48	Kadın	Evli	6 yıl	Lise	7-8 (erkek)
K 8	31	Erkek	Bekar	3 yıl	Üniversite	12-15 (erkek)
K 9	40	Kadın	Bekar	7 yıl	Lise	6-7 (erkek)
K 10	34	Kadın	Evli	3 yıl	Lise	9-13 (erkek)
K 11	40	Kadın	Evli	6 yıl	Lise	8-10 (erkek)
K 12	35	Kadın	Evli	2 yıl	Lise	12-16 (kız)
K 13	44	Kadın	Evli	9 yıl	Lise	17-18 (kız)
K 14	32	Kadın	Evli	8 yıl	Lise	6-13 (erkek)
K 15	32	Kadın	Evli	4 yıl	Lise	5-11 (erkek)
K 16	51	Kadın	Evli	12 yıl	İlkokul	16-17 (erkek)
K 17	32	Kadın	Evli	2 yıl	Üniversite	11-15 (erkek)
K 18	25	Erkek	Bekar	1 yıl	Üniversite	6-13 (erkek)
K 19	45	Kadın	Evli	2 yıl	Lise	5-8 (erkek)
K 20	35	Kadın	Evli	2 yıl	Lise	5-8 (erkek)

Katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine yönelik tabloya bakıldığında; çoğunluğun kadın çalışanlardan oluştuğu görülmektedir. Alanda çalışma sürelerinin; 1 yıl ile 12 yıl arasında değişkenlik gösterdiği, eğitim seviyelerinin lise düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların bakım verdikleri yaş grubu ise farklılık göstermekle birlikte belirgin çizgilerle ayrılan yaş aralıklarının bulunmadığı görülmektedir.

BULGULAR

Bu bölümde, görüşmecilerin sosyo-demografik bilgileri ile araştırma sürecinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın bulguları; bakım elemanlarının çocuklarla ilişkisi, disiplin anlayışları, öz bakım becerisi kazandırma yöntemleri, çocuklara ilişkin çizdikleri sınırlar şeklinde başlıklandırılarak ortaya konulmuştur. Bununla birlikte bakım elemanlarının çocuklarla ilişkisi; çocuklarla vakit geçirme biçimleri, çocuklara yaklaşımları ve hitap şekilleri, çocuklara ilişkin kendilerini etkili ve zayıf gördükleri yönler olarak alt başlıklara ayrılmıştır.

1. Bakım Elemanlarının Çocuklarla İlişkisi

1.1. Bakım Elemanlarının Çocuklarla Vakit Geçirme Biçimleri

Çocuk evlerinde görev alan bakım elemanları; apartman dairesi veya müstakil dairelerde 24-48 nöbet sistemi içerisinde ortalama 5 çocuğun kaldığı evlerde çalışmaktadır. Bakım elemanlarının ev içerisinde yapmakla yükümlü oldukları görevlerin yanında gün içerisindeki 24 saatini planlama şekilleri kendilerine ait olmaktadır. Görüşmelerden elde edilen verilere göre bakım elemanlarının büyük çoğunluğunun vakitlerinin önemli bir kısmını temizlik, yemek, alışveriş gibi günlük rutin işlere ayırmak zorunda kaldıkları, kalan vakitlerini ise çocuklarla geçirdikleri öğrenilmiştir.

Bakım elemanlarının çocuklarla vakit geçirme biçimlerine bakıldığında çalışma temposunun yaş grubuna bağlı olarak farklılık gösterdiği, çocuklara yönelik birebir ilginin ve ayrılan vaktin daha çok okul öncesi çağı çocuklarda sağlandığı tespit edilmiştir.

Buna ilişkin olarak küçük yaş grubuyla ilgilenen bakım elemanlarının genelde çocukların günlük ihtiyaçları (beslenme, bakım vs.), ders planlaması, etkinlik veya aktivite çalışması, hafta sonları dışarı aktiveleri gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Görüşülen bakım elemanlarından K-14 ve K-7'nin gün içerisinde çocuklarla geçirdikleri zamana ilişkin öne çıkan eğilimler şunlardır:

“Etkinlik ya da kağıt karton oyunlar programı yapıyoruz(...) ders çalışıyoruz (...).hikaye okuma yapıyoruz (...).Sosyal aktivite olarak daha çok dışarı çıkartma ya da hava şartları uygun değilse tiyatro, sinema gibi şeylerden yararlanıp öyle vakit geçiriyoruz.”(K-14)

“Genelde çocuklarla birlikte plan yapıyoruz (...) çocukların tercihine göre ders yapmak istiyorlarsa önce dersimizi yapıyoruz sonra oyun oynuyoruz (...) Hafta sonları öğleden sonra parka çıkıyoruz.” (K-7)

Görüşülen bakım elemanlarından büyük yaş grubuyla ilgilenen bakım elemanlarının ise genelde ders takibi, sohbet, mutfakta birlikte yemek hazırlama, gezi, yürüyüş gibi alanlarda vakit geçirdikleri öğrenilmiştir.

Görüşülen bakım elemanlarından K-12 ve K-17'nin açıklamalarından öne çıkan eğilimler şunlardır:

“Cumartesi günleri birlikte olduğumuz zamanlar kahvaltılarını birlikte hazırlıyoruz, öğlen yemeğinde pasta, börek istiyorlar, tatlımızı birlikte yapıyoruz, beraber vakit geçiriyoruz (...) onlarla gezmeye gidiyoruz, yürüyüş yapıyoruz akşamları (...) o şekilde vakit geçiriyoruz.”(K-12)

“Sofra hazırlarız yemeğimizi yeriz yemek esnasında sohbet ederiz, muhabbet ederiz (...) Hafta içi ders çalışma saatleri oluyor, bittikten sonra da çay falan yaparız, televizyon izleriz.” (K-17)

Bakım elemanlarının hizmet verdiği yaş grubunun çocuklarla geçirdikleri vakit açısından etkisi olmasının yanında çocuklara ayırmak istedikleri zaman bu süreçte belirleyici olmaktadır. Bakım elemanlarından birkaçının bakım verdikleri süre içerisinde çocuklarla vakit geçirmeyi daha az önemsedikleri, ilgilerini çocuklardan daha ziyade günlük rutin işlere yoğunlaştırdıkları öğrenilmiştir. Buna yönelik olarak K-16 büyük yaş grubu çocuklarla geçirdiği vakti şu şekilde ifade etmiştir:

“Ya genelde çocuklar telefonda vakitlerini geçiriyorlar. Kendi odalarında vakit geçiriyorlar. Bazen gelip yanımda oturup bana yardımcı olmayı da istiyorlar, o şekilde.”(K-16)

Görüşülen bakım elemanlarından K-20 ise çocuklara bakım verdiği süre içerisinde çocuklarla vakit geçirmeyi önemseydiğini ve çocukların yanında ev işi yapmamaya dikkat ettiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bir seminerde İl Müdür yardımcısı çok hoşuma gitmişti, demişti ki: ‘sakın çocukların yanında iş yapmayın. Çünkü sizi hizmetçi gibi görmesinler. Onlar uyuyunca yapın, o ağırlığınızı yitirmeyin’ demişti. Gerçekten çok doğru. Ben de hiç yapmazdım, çok da isabetli olmuş. Çünkü ben düşünsenize ben yani temizlik yaparken beni görse ya bu da işte bize bakıyor, yerleri süpürüyor, o gözle. Mesela okuldayken onlar ben gider gitmez 3 çeşit yemeğimi, ara öğünümü yaparım hepsini koyarım. Onlar geldiğinde yapmam kesinlikle. Çünkü hem onlarla birebir vakit geçirmek açısından hem niye beni iş yaparken görsün ki. Gönül ister ki bize bakmakla yükümlü o yüzden burada. Hiç toz almak için burada değil. Bize bakmakla yükümlü.”(K-20)

1.2. Bakım Elemanlarının Çocuklara Yaklaşımları ve Tercih Ettikleri Hitap Biçimleri

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının büyük çoğunluğunun çocuklara karşı resmi olmayan bir ilişki biçimi tercih ettiği ve bu ilişki biçiminin daha çok çocukların kendilerine olan yaklaşımlarına göre şekillendiği öğrenilmiştir.

Buna ilişkin olarak görüşülen K-1 şunları dile getirmiştir:

“Şimdi biz bu işe girerken bize söyledikleri şey çocuklara hiçbir şekilde onlara ailelerinin özellikle babalarının yerine kendimizi koymamamız gerektiğini bize söylemişlerdi. Zaten bekar olduğum için hiçbir zaman kendimi bir baba yerine koymadığım için bu bana iyi gelmişti. Ama zamanla çocuklarda da böyle bir şey olduğunu gördüm. Kendim de yaşadım bunu. Babasını kaybetmiş çocuklar orda çalışan erkek personele bazen yeri geldiğinde ‘baba’ diyebiliyorlar. İhtiyaç gereksinimlerini baba ihtiyacını personelde karşılamaya çalışıyorlar. Ama bakanlığın buradaki erkek personel üzerinde çalışması çalışmak istemesi aslında tamamen baba rolünü onların önüne sermek. Ancak burada sınır şu. Bir baba rolünü çocuğa veriyorsunuz. Ama hiçbir zaman o kalıba girmiyorsunuz. Her zaman önünüze set çekmeniz gerekiyor. Siz o çocuğun babası değil sadece ona hizmet eden ya da onu düşünen bir abi olmanız abisi olarak hareket etmeniz isteniyor. Ama dönem dönem çocuklarda bunu görüyoruz. İster istemez çok sevdikleri çok yakın gördükleri abilerini veya ablalarını baba ya da anne olarak adlandırabiliyorlar.”(K-1)

Görüşülen bakım elemanlarının bir kısmı çocuklarla aile gibi iç içe olduklarını, onları kendi çocukları gibi hissettiklerini, kendi çocuklarına olan yaklaşımları uygulamaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

Bakım elemanlarından K-4 ve K-9 bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Eskiden buraya başladığım zaman onları sevebileceğimi, onlara dokunabileceğimi ya da öpebileceğimi hiç düşünmüyordum. Bir başkasının çocukları sonuçta. Ama buraya başladıktan sonra, işte onlarla işte vakit geçirip onların her hallerini görüp emek verip onlara, sonra onlardan bize güzel dönüşler aldıktan sonra yani kendi çocuğunuz gibi oluyor, öyle hissediyorsunuz”(K-4)

“Ben çok küçük yaşta aldığım için onlar artık benim evladım gibi. Gerçi daha büyük yaşta da çalıştım yani benim şey olarak yapı olarak çocuk sevgisine çok yatkınım zaten. O yüzden ben çok sıcak ilişki kuruyorum çocuklarla.”(K-9)

Çocukların bakım elemanlarına hitap şekillerine bakıldığında ise; çocuk evlerinde anne-baba ifadesinin bakım elemanlarının sıklıkla yer değiştirme durumlarından ve aile bağlarının zedelenmesinden dolayı kullanılmadığı, buna bağlı olarak çocukların bakım elemanlarına genellikle abi ya da abla ifadeleri kullandıkları öğrenilmiştir. Bakım elemanlarının çocuklara kullandığı hitapların ise; abicim, ablacım, yavrum, kardeşim, beyler, gençler vb. şeklinde olduğu öğrenilmiştir.

Bunun yanında bakım elemanlarından bazıları çocuklara anne tavrında yaklaşmanın onlara daha iyi geldiğini, bazıları ise anne tavrının çocuğun aile bağlarını zedelemesi ve birçok bakım elemanına bu ifadenin kullanılmasından dolayı sağlıklı olmadığını ifade ettiği görülmüştür.

Buna ilişkin iki karşıt görüş şu şekilde belirtilmiştir:

“Ben yaşım gereği biraz daha anne gibi davrandığım için çocuklara daha iyi geldiğini ben düşünüyorum. Ben öyle hissediyorum. ‘Kesin bu kural böyledir, hayır bunun dışına çıkamayız’ şeklinde değil de ‘hadi ya bugün de böyle yapalım’ şeklinde esnetmelerle biraz daha anne tavrıyla. ‘Hee tamam sen bunu yanlış yapmışsın, aslında bu kuralı uygulamamız gerekiyordu ama hani kendini kötü hissettin’ falan şeklinde biraz daha bazen kural dışına çıkma gibi gözüküyor ama biraz o çocuğa biraz daha kendisine özel davranılıyormuş hissi vererek kendini biraz daha iyi hissetmesini sağladığını düşünüyorum.” (K-6)

“Daha çok öyle diyorum yani. Yani bariz bir şey yok. Ama ilk geldiğimde mesela anne diyorlardı bunlar. Buraya geldiğimde. Gerçi en son 5 aydır falan ben bu evdeyim. Ben istemedim anne demelerini. Doğru da bulmuyorum. Abla diyorlar. Sonra öbürkileri de abla demeye başladılar. Çünkü herkese anne diyorlardı. Çok kötü bir şey yani. Her gelen her gördükleri kadına anne diyorlardı. Anne de baba da diyorlardı.” (K-11)

1.3. Bakım Elemanlarının Kendilerini Etkili ve Zayıf Gördükleri Yönler

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının kendilerini etkili gördükleri yönler değişkenlik göstermekle birlikte duruma ilişkin cevapların daha çok karakter, ilgi, sevgi, anlayış gibi noktalarda yoğunlaştığı görülmüştür.

Görüşülen bakım elemanlarından K-1 ve K-9 şunları dile getirmiştir:

“Ben çocuklar açısından karakter olarak etkili olduğumu düşünüyorum ahlaki karakter olarak. Yalan konuşmayı sevmediğimi bilirler, sözümde dur dur (takılıyor) yani sözümü verdiğim zaman sözümde durduğumu bilirler. Onun dışında işte küfürden, küfürü sevmediğimi bilirler ve bana göre de benim olduğum ortamlarda da hiçbir şekilde bu tip davranışlarda bulunmazlar. Bunu da ben önemli bir rol olduğunu düşünüyorum onlara.” (K-1)

“Sevgi mesela. O konuda etkili olduğumu düşünüyorum. Yani beni çocuklarımdan beni sevmeyen çocuk olduğunu düşünmüyorum. Ben de çocuklarımdan hepsini ayrı ayrı çok seviyorum yani.” (K-9)

Görüşülen bakım elemanlarından K-18 ise çocuklarla ilişkisinde çocukların yaşına inebilme becerisinin kendisine olumlu olarak yansıdığını ve bu noktada kendini etkili gördüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Çocuklar benimle oynamayı çok sevdiği için ben de diyorum şunu yapalım bunu yapalım ondan sonra diyorum bazı şeylerin daha doğru girmesi için bizim de buna karşı bir şeyler yapmamız lazım. Çocuklara ‘sürekli şımarırsanız sürekli eşyaları dağıtırsanız ve ben de bunlarla uğraşırsam beraber oyun oynayamayız beraber vakit geçiremeyiz’ diyorum. Bu sefer çocuklar diyor ki ‘..... abi geldi hiç iş kalmasın.’ Hatta işlere ekstra yardım ediyorlar. İşler hemen bitsin gece yürüyüşüne çıkalım ondan dolayı çok rahat nöbet geçiriyorum. Çocukların yaşına inmem onlarla oyun oynamam bana artı olarak dönüyor.” (K-18)

Bakım elemanlarının kendilerini zayıf ya da yetersiz hissettikleri noktaların ise; çocuklara yetebilme ve özellikle çocukların psikolojik süreçlerine yardım edebilme konusunda olduğu öğrenilmiştir.

Buna ilişkin K-20 ve K-15'in açıklamaları şu şekildedir:

"Psikolojik ve pedagojik anlamda onlara yardım etmem gerektiği durumlarda kendimi evet yetersiz görüyorum. Çünkü herkesin işi ayrı. Bugün bir kuruma bile giriyorsunuz. Masa başında 5 kişi oturuyorsa herkesin işi ayrı. Ama bizim evlerde hem psikolog olmak zorundasınız hem pedagoğ olmak zorundasınız hem temizlikçi olmak zorundasınız hem yemekçi olmak zorundasınız. Bunların hepsinin de bi kişinin becermesi mümkün değil. Çocukların duygusal anlamda travmalı çocuklar olduğu için bu anlamda onlara yardım edemediğim durumlarda evet kendimi eksik hissediyorum. Bu konularda yani psikolojik pedagojik anlamda."(K-20)

"Eksiklik bulduğum hani bazen tabi insan yoruluyor ediyor tahammül süresi olmuyor maalesef, o hani çünkü bir sürü çocuktan bahsediyorsun, ona göre hepsinin bir ihtiyacı oluyor anne, anne, anne. Hani gönül ister hepsine aynı anda yetişmek ama o olmuyor. O an mesela şey hissediyorsun, hani acaba gönlü kaldı mı, acaba öyle oldu mu, Acaba böyle oldu mu diyerekten düşünüyorsun."(K-15)

Görüşülen bakım elemanlarından K-1 ise kendini zayıf hissettiği yöne ilişkin bu alanda çalışmanın verdiği psikolojik yıpranmadan bahsederek bu durumun kendisine yansıyan etkisini şu şekilde açıklamıştır:

"Eksik hissettiğim konular aslında bazen oluyor. Mesela çok duygusal olduğum için psikolojik destek almayı düşünebilirdim mesela bu süreçte. Bu noktada eksik olduğumu hissediyorum."(K-1)

Bunun dışında görüşülen bakım elemanlarından birkaçı kendilerini hiçbir konuda eksik hissetmediğini, çocuklara her konuda yetebildiğini ifade etmiştir. Görüşülen bakım elemanlarından K-16 buna ilişkin şunları dile getirmiştir:

"Hiç de eksik hissetmedim hiçbir konuda. Mesela psikolojik destek olarak hani böyle nasıl diyeyim. Yani ben kendimi o konuda çok şey görüyorum yani hani. Nasıl diyeyim. Eğitimli görüyorum diyebilirim valla (gülüyor). Onlara ulaşmam nasıl bir iletişime girerim. Hiç o konuda bir yabancılığımı çekmedim ben hiçbir zaman yani."(K-16)

2. Bakım Elemanlarının Disiplin Anlayışları

Bakım elemanlarının uyguladıkları disiplin anlayışı incelendiğinde; küçük yaş grubu ve büyük yaş grubu çocuklarda uygulanan yöntemlerin farklılık gösterdiği görülmektedir. Küçük yaş grubu çocuklarda daha çok; mola yöntemi, oda cezası (odada bir süre bekletme), sevdiği şeyden ya da birlikte zaman geçirmeden mahrum bırakma şeklinde cezaların uygulandığı öğrenilmiştir.

Görüşülen bakım elemanlarının büyük çoğunluğu küçük yaş grubu çocuklarda oda cezasının etkili bir yöntem olduğunu düşündüklerini ve bu yöntemi uygulamayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca oda cezasının içeriğinin değişkenlik gösterdiği, bazı bakım elemanlarından bazılarının bu durumu 'düşünme fırsatı' olarak bazılarının ise 'kitap okuma fırsatı' olarak anlamlandırdığı öğrenilmiştir.

Buna ilişkin görüşülen bakım elemanlarından birkaçının açıklamaları şu şekildedir:

“Eğer böyle mesela oyun odasında sürekli arkadaşını rahatsız ederse ona vurursa oyun odasından mesela belirli bir süre ayrılması gerektiğini önceden söylüyorum. Ya bunu biliyor. Hani mesela böyle bir davranış yaptığında işte iki tarafı da dinliyorum ayrı ayrı. İkisi de nedenini anlatıyor. Ondan sonra burada gene işte çözmeleri için yönlendiriyorum. Ama sürekli aynı şeyi yapmaya başladığında da bir müddet odadan çıkması gerektiğini biliyor. Bunu da işte çıkarırken 'bak yaptın da işte böyle çıktın' falan gibi değil, sonucunda çıktığı için ben de üzüldüğümü söylüyorum. Yani böyle işte oh oldu çıktın gibilerinden söylemiyorum tabi çocuğa. Yani işte 'çıkışın için üzüldüm, ama arkadaşına da vurmaya hakkın yok. O yüzden bir süre uzaklaşman gerekiyor' diye. Orada da hani hadi geç odana falan şeklinde değil de ben salona alıp orada da şöyle hani kendini böyle oraya itilmiş ya da işte cezalandırılmış gibi hissetmemesi için kitapla falan vakit geçiriyor. Zaten hani mesela şey küçük bir süre oluyor. Bazen hatta kendisi oyun odasına dönmek istemiyor, biraz daha kitabıyla vakit geçirmek istiyor. Yani böyle o tür şeylere yöneliyorum.(K-9)

“Çocuğa ödül ve ceza yöntemiyle hiçbir şey yaptırmıyoruz. Sadece düşünme fırsatı. Düşünme fırsatı veriyoruz çocuğa. Bu da hani odana git, yalnızsın kısmında değil, odanda hani kaç yaşındaysan aslında biz şöyle çocuklarımız 6 yaşındaysa maksimum 10 dakika bi düşünme kararı var. Ama odada eğer ağlıyorsa, vurma, kötü söz küfür gibi bir şeyler kullanıp çocuk ağlıyorsa ve odasına gidip hala düşünmeyip ağlıyorsa maksimum 10 dakikaya çıkartıyoruz. Hani devam ederse şu an sen beni anlamıyorsun, şu an seni anlıyorum, yaptığım davranışın yanlış olduğunu kabul ediyorsun. Kesinlikle otorite şöyle sağlamıyor, Kesinlikle yapmayacağım şeylerden ödün vermiyorsun bakım veren kişi ödün verdiği zaman çocuk bunu biliyor”(K-14)

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının kullandığı benzer bir yöntem olan mola yöntemine ilişkin ise K-7 şunlar dile getirmiştir:

“Onları o zaman şeye molaya alıyoruz maalesef birbirlerine vurmaya katıyen kabul etmiyoruz birbirlerine hükmetmeyi de. Orda kardeşler bir arada yaşamayı bilmek zorundalar. O zaman mutfağa yanına alıyorum. Ya da ne bileyim arada bir yer var orda oturtturuyorum belirli bir saat, belirli bir süre.”(K-7)

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının bir kısmı ise herhangi bir ödül-ceza yöntemi uygulamadığını, sevgi bağıyla sorunları çözmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Buna ilişkin görüşülen bakım elemanlarından K-4'ün açıklaması şu şekildedir:

“Yani ben ceza vermiyorum, ceza yok. Ben şimdi yaş olarak da biraz arkadaşlarımdan daha büyük olduğum için. Hatta böyle yumuşak daha böyle konuşarak daha böyle sevgiyle hallediyorum.”(K-4)

Görüşülen bakım elemanlarının büyük yaş grubuna uyguladıkları yöntemlerin ise daha çok tablet ya da televizyon cezası, harçlıklarından kesme, mahrum bırakma şeklinde olduğu öğrenilmiştir.

Buna ilişkin olarak görüşülen bakım elemanlarının en sık kullandığı yöntemin tablet ya da televizyon cezası (kullanım süresini azaltma ya da hiç izin vermeme şeklinde) olduğu, kurallara uymayan ya da olumsuz davranışlar sergileyen çocuklarda bu cezanın uygulandığı öğrenilmiştir.

Duruma yönelik K-6 ve K-17'nin açıklamaları şu şekildedir:

“Yani mesela kuralları bozanlar, mesela arkadaşına kötü davranan, arkadaşına lakap takan, canını yakan hani yanlışlıkla vurdum deyip geçmek değil de ciddi canını yakan tablet hakkından alıyoruz. Yani yarım saatini alıyoruz, 1 saatini alıyoruz veya akşam sinema saatini iptal ediyoruz falan. Yani en önemli yaptırımımız bunlar. Bunlar çok ciddi iş görüyor.” (K-6)

“Buradakiler genelde kurallara uyuyorlar aslında problem çıkarmıyorlar. Kurallar belirli zaten o kurallara uyuyorlar hani hafta sonu tablet saatleri var genelde. O tablet saatlerinden genelde bir sorun çıktığında tablet oynayamazsın hafta sonu tablet yasağı gelir falan deyince zaten o şekilde oluyor ya da harçlıklarından kesme ona zaten dayanamıyorlar (gülüyor). O şekilde ya da televizyona sınır koyuyoruz bir şekilde cezalar bu şekilde oluyor.”(K-17)

Bunun yanında bakım elemanlarından birkaçının disiplin anlayışında daha otoriter bir tavır gözettiği, çocukların kurallara uymaması ya da olumsuz davranışlar sergilemesi durumunda sert ve net bir dille çocukları uyarmayı tercih ettiği öğrenilmiştir.

Bu bağlamda K-8 şunları dile getirmiştir:

“Ben bi şey konusunda net olmasına inanıyorum, net olması gerektiğine inanıyorum. Sinirlendiğin zaman çocuğa bağırmalısın, bağıracaksın. Vurmandan iyidir bağırarak. Senin disiplinini bilmesi gerekiyor çocuk. (...) Çocuk bir otoritenin olduğunu bilmesi gerekiyor. Çünkü çocukların annesi babası yok.(...) Dolayısıyla biz orda gerçekten bir aile figürüüz. Bunun böyle olduğunu onlara öğretmemiz gerekiyor ve disiplin konusunda taviz vermememiz gerekiyor. Bazı şeylerde çok net olmak gerekiyor. Çünkü onu sürdürebilmek, diğer arkadaşların uyumu çok önemli, diğer bakım elemanlarının. Personel arkadaşlarımla mesela bir şey yapıldıysa eğer ki gerçekten ceza verilmesi gereken bir nokta varsa onu sürdürmemiz gerekiyor, devamlılığı olması gerekiyor. Yaptım bir gün yaptım bir gün yapmadım. Bu larçlığa sebep oluyor. Her şey net, kurallar belli olacak ama sevgi ön planda olacak.” (K-8)

3. Bakım Elemanlarının Çocuklara Öz Bakım Becerisi Kazandırma Yöntemleri

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının öz bakım becerisi kazandırma yöntemlerinin yaş grubuna göre farklılık gösterdiği, küçük yaş grubunun öz bakımında müdahalenin daha fazla yapıldığı, büyük yaş grubunun öz bakımının ise kontrol ve denetleme şeklinde gerçekleştiği öğrenilmiştir.

Bakım elemanlarının küçük yaş grubu çocukların öz bakımına yönelik; öz bakımın temel şartlarını öğretmeye ve öz bakım becerisi kazandırmaya çalıştıkları, bu noktada çocukların mahremiyetine dikkat ettikleri öğrenilmiştir.

Buna ilişkin olarak görüşülen bakım elemanlarından birkaçının açıklamaları şu şekildedir:

“Hangi hususlara dikkat ediyorum mesela banyoda mutlaka çıplak olmamalarına dikkat ediyoruz. Bu bunu gene küçüklükten verdik. Sonra mesela işte bir kişi tuvaletteyken diğerlerinin kapıyı açmaması gerektiğini öğretiyorum. Bununla işte mahremiyete önem veriyorum yani. Bunun dışında da temizliğe önem veriyorum. Ya bu iki hususa çok önem veriyorum yani. Tabi ki işte bir şeyleri kendilerinin başarmasına yani şey yapıyorum, öğretiyorum ama yapmıyorum yani.”(K-9)

“Zaten bizim çocuklarımız 3 yaş altı geldiği için altı bile bezleniyordu. Öz bakımın temel şartlarını biz onlara öğrettik. Bunun geri dönüşümünü de olumlu yönde aldık açıkçası şey öz bakımlarını kendileri yapabiliyorlar. Yapamadığı takdirde biz erkek çocukları olduğu için belli bir kısma kadar yardımcı olabiliyoruz. Öz bakımı belli bir yere kadar. Mahremiyet eğitimlerini daha önce aldığımız için bu belli bir kısma kadar, kısmına kadar biz yardımcı olabiliyoruz. Ama en önemli şey tuvalete çocuk tek başına gider. Tek başına yani 5-6 yaşındaki çocuk bunu tek başına karşılayabildiği için ellerini sabunlamasını, sofraya ne şekilde oturması gerektiğini bunları öğretiyoruz.”(K-14)

Görüşülen bakım elemanlarının büyük çoğunluğu çocukların kişisel bakımının yanında; kıyafetlerini kapı kapalıyken değiştirmelerine özen gösterdiklerini, kapıları açık giydiklerinde uyardıklarını, tuvalet, banyo vb. ihtiyaçlarını giderirken çocukların tek başına olmalarına dikkat ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca bakım elemanları tarafından, küçük yaştan itibaren

çocuk evinde kalan çocuklara öz bakım becerilerini daha rahat bir şekilde kazandırdıkları, öz bakımın belli bir rutinde devam etmesiyle birlikte çocukların bu süreci kendilerinin takip ettikleri ifade edilmiştir.

Buna ilişkin K-4'ün açıklamaları şu şekildedir:

“Mahremiyet eğitimi de veriyoruz, banyolarında mesela dikkat ediyoruz. O bölgeleriyle özel yani bir sınır olması gerekiyor işte çamaşırıyla. İç çamaşırıyla banyo ettiriyoruz sonra biz çıktığımızda o çamaşırını çıkarıp mesela durulanıp çıkıyor. Yani birinin dokunmaması gerektiğini, işte biz belki gördük ama başkasının görmemesi gerektiğini anlatıyoruz. Bir anne baba çocuğuna nasıl anlatır aynısını yani.” (K-4)

Bunun yanında bakım elemanlarından birkaçının çocukların öz bakımı konusunda daha az hassasiyet gösterdiği, çocukların banyolarını kendileri yapabilmelerine rağmen belli noktalarda müdahale etme ihtiyacı hissettiği öğrenilmiştir.

Buna yönelik olarak K-15 şunları dile getirmiştir:

“Ya sırt, 11 yaşındaki çocuğum tamamen yapabilir ama ben sırtını hani ovalıyorum, Ne bileyim başını sırtını rahat yıkayamaz. E başını güzel durulayamaz. Hani normalde yaptırıyoruz mesela diyoruz mesela sen gir ama çıkmasına yakın ben giriyorum yine bir sırtını keseliyorum bi başını tekrardan bir bi sabunluyorum öyle çıkıyor ama normalde bir 10 yaşındaki bir çocuk yıkanabilir. Ama hani küçük oldukları rahat sırtına yetişemeyecekleri için hijyen bakımından ben giriyorum şahsen.” (K-15)

Görüşülen bakım elemanlarından büyük yaş grubu çocuklarla ilgilenenler ise; çocukların kişisel bakımlarını çocukların kendisinin gerçekleştirdiğini, kendilerinin ise kontrol amaçlı takip etme ve denetleme şeklinde hareket ettiklerini ifade etmiştir.

Buna ilişkin bakım elemanlarından K-12 ve K-1'in açıklamaları şu şekildedir:

“Şöyle söyleyeyim, zaten diyanetten hoca geliyor. Onlara gerekli bilgileri veriyor. Ama biz de söylüyoruz. Örnek veriyorum öz bakımınızı yaparken kızlar, siz temiz olun. Genç kızsınız. Mesela her okuldan geldiklerinde kızlara çantalarınızı bırakın, ellerinizi yüzünüzü yıkayın. Çoraplarınızı kirliye

atın, üstünüzü değiştirin, ayaklarınızı yıkayın rahatlasın kendi yani şöyle söylüyoruz, kendi öz bakımınıza dikkat edin, kıyafetleriniz temiz olsun, güzel kokun, kendinize saçlarınızı tarayın. Yani genç kız nasıl güzel olursa o şekilde bilgi veriyoruz, gerçekten de öyleler. Şu ana kadar çocuklar yani iyi. Böyle kendi bakımlarını yapabiliyorlar en azından.”(K-12)

“Çocukların öz bakımlarında genelde banyolarda banyoya girdiklerinde o saç işte banyosunu tam düzgün yapabilmiş mi şampuanını kullanabilmiş mi işte öz bakımlarda tırnaklarını kontrol ediyoruz. Dişlerini fırçalayabiliyorlar mı ya da her zaman fırçalıyorlar mı? Elbiselerini kıyafetlerini günlük temiz olup olmadığını, dışarı çıkarken ayakkabılarının bunların hepsini öz bakım olarak beceri kazandırma hem de denetleme şeklinde bu şekilde bir yaklaşım içerisindeyiz.”(K-1)

Bunun yanında bölgesel özel alanların temizliği gibi detay bir bakımın kontrolünün de düzenli bir şekilde sağlandığı görüşülen bakım elemanlarından K-8'in açıklamasında şu şekilde ifade edilmiştir:

“Yaş grubu olarak öz bakımlarını biz yapmıyoruz. Ama öz bakımlarını kontrol ediyoruz. Erkeklerde de erkek personelinin önemi aslında burda çok fazla ön plana çıkıyor. Çünkü bir bayanla paylaşamayacağı şeyleri bir erkekle paylaşabiliyor. Mesela örnek veriyorum. Koltuk altı temizlikleri olsun bunları kendileri yapıyorlar, küçüklere biz de yardımcı olabiliyoruz ama kontrolünü sağlıyorsun. Her gün mesela dişlerini fırçalıyorlar değil mi kendi öz bakımları olarak. Onun yemekten sonra kontrolünü sağlıyorsun, işte ayaklarının ellerinin ben genel olarak her zaman banyo yaptırıyorum. Her nöbetimde yaptırmaya çalışıyorum. Çünkü bu yaşlar arası ergenlik dönemi olduğu için ergenlikte gelen bir koku, ter kokusu da oluyor çocuklarda, işte bunu engelleyebilmek için çocuklarda örneğin çok farklı yerlere gidiyoruz, yeri geliyor valiyle beraber olabiliyoruz, yeri geliyor il müdürüyle beraber olabiliyoruz. Çocuğun temizliği bakımı bizim aynamız oluyor. Kesinlikle temiz olmalı ve öz bakımları kontrol edilmeli.” (K-8)

4. Bakım Elemanlarının Çizdikleri Sınırlar

Yapılan görüşmelerde bakım elemanlarının çocuklara yönelik; temas, iletişim, hitap gibi noktalarda bir sınır koyma ihtiyacı hissettikleri görülmektedir. Bakım elemanlarının sınırlarına ilişkin; el şakası yapmama, izin alarak öpme, hitap etmede sınırlandırmalar koyma, üsluba dikkat etme gibi uygulamalarının olduğu öğrenilmiştir.

Görüşülen bakım elemanlarının fiziksel temasa ilişkin; elini omzuna atma, başlarını okşama, sırtını sıvazlama, tokalaşma şeklinde temas durumlarına yer verdikleri öğrenilmiştir. Görüşülen bakım elemanlarının çizdikleri sınırlara ilişkin K-18 ve K-3'ün açıklamaları şu şekildedir:

“Özel bölgelerine kesinlikle dokunmuyoruz başka çocuklar dokunduğunda ağır cezalar verebiliyoruz çocuk bilsin ki orası onun özel bölgesi 5 çocuğun beşine de anlatıyoruz. Ama bazen meraktan bakabiliyorlar bizde böyle durumlarda çok keskin bir çizgimiz olduğunu belirtiyoruz Tabi çocuklara ben de sarılıyorum çünkü çocuklar bunu istiyor hiç sarılmasan da olmaz ancak sarılırken de dikkat ediyoruz.”(K-18)

“Fiziksel temas olarak da şunu örnek verebilirim. Bir arkadaş diğerinin omzuna elini atıp gezebilir ben bunu yaparım çocuklarla, omuz omuza gezeriz ama şakalaşma ölçümüz hiçbir zaman el şakası kırıcı vurarak çocuklarla bu eğilim çok fazla var mesela vurarak şaka yaptığını düşünüyor ama ev içindeki huzursuzlukları tetikleyen en önemli şey de bu. El şakası. Vurarak yapılan şakalar. Biz sınırlarımızı bu noktada belirliyoruz. Mesela benim gördüğüm bazı yanlışlar da var bazı kurumlarda. İşte oğlum gel bana masaj yap, işte bu çocuğa yaptırılacak bir hareket değildir. Belki iyi niyetli söyleyebilirsin ama uygun bir davranış değildir. Mesela bu tarz sınırlarımız özele inerse. Genelden özele inerse sınırlarımızı bu şekilde gözetiyoruz. Fiziki temaslarımız çok azdır aslında. Sabah geliriz tokalaşırız işte kafalarımızı tokuştururuz, Bazen mesela iyi bir hareket yaptığı zaman böyle sırtını sıvazlamak gibi, ooo kardeşim helal sana mesela çok etkili olur. Birbirlerine karşı da yaparlar.”(K-3)

Görüşülen kadın bakım elemanlarının ise sınır koyma konusunda farklı yaklaşımlar benimsedikleri, bazı bakım elemanlarının temasın çocuk açısından önemli olduğunu düşündükleri ve çocuklara bu noktada sınır koymadıkları, bazılarının ise erkek çocuklarla çalıştıklarında temasa yönelik sınır koyma ihtiyacı hissettikleri öğrenilmiştir.

Buna ilişkin karşıt görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ya ben çok temastan yana değilim. Hem erkek çocukları olmaları hasebiyle hem de biraz önce dediğim gibi suiistimal etmeli açısından. Temas çok yapmıyorum. Bayramlarda mesela öpüşüyoruz ama çok böyle sarılıyım öpüyüm olmuyor. Çünkü büyüğümüz 8 yaşında. Her şeyin bilincinde bir erkek çocuğu. Onun küçüğü zaten bir yaş küçük 7 yaşında. Diğer küçüklere biraz daha toleranslıyız da. Şahsım adına büyüklere çok şey yapmıyorum. Ama sevdiğini göstermek ona değer verdiğini göstermek illa temasla olacak diye bir şey yok. Ben bunun bilincindeyim. Sözlerimle ona yaptığım güzel espriler oluyor falan. O sevgiyi anlıyor ona karşı o.”(K-20)

“Çocuklarla mesela temasa çok önem veriyorum. Çünkü bunun çok iyi geldiğini yıllar içerisinde gözlemledim çocuklarla temasın işte gene yaş grubum küçük olduğu için küçük yaşta aldığım için işte çocukları kucağıma falan sık sık alırım. Ondan sonra işte şey yaparım, temas ederim. Mesela saçlarını okşamak, ellerine dokunmak. Mesela banyo yaptırırken falan mutlaka işte parmak aralarına dokunmak. İşte bütün vücudun şeyini hissetmesini sağlamak vs. işte özel bölge alanlarını falan işte zaten her zaman öğretmeye çalışıyorum, onu çok iyi biliyorlar.”(K-9)

“Sonuna kadar da çocukların sevgiyle, ilgiyle büyütülmesi gerektiğine inanıyorum, sınır koymuyorum kesinlikle sorun şu, sevgiyle şefkatle annelik bağına nasıl sınır koyuyorsun dersin ben koymuyorum. Ha ama diğer otorite kısmı, kriz anı öfke yönetimi dersin bana orda sınırlarımız kesin kes çizgi.”(K-14)

Görüşülen bakım elemanlarından K-17 ise iletişim noktasındaki sınırına ilişkin çocuklar tarafından kendisine sarf edilen sözlerin saygı çerçevesinde olmasına dikkat ettiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Sınır saygı. Hani bir saygısızlık bu sözlü olarak özellikle hani büyüyorlar ister istemez hani argolaşmak falan kesinlikle yok. Onun dışında saygısız

konuşmalara falan. Kesinlikle. Öyle bir sınır koymuşumdur. Sert bir dille uyarırım demişimdir. Gerekirse ev sorumlusuna bildiririm demişimdir. O şekilde hani dikkat ederler konuşma tarzlarına falan. Bi de hani bayanız sonuçta yaşları da büyüyor. Sınır derken bir sınırı var hani. Sarılmaydı falandı filandı o tarz da tabi ki çok fazla yaklaşamazlar. Bir mesafem var yani o açıdan, o şekilde.”(K-17)

Görüşülen bakım elemanlarının bir kısmının ise sınır çizmeyi kendi perspektiflerinden ele alarak değerlendirdikleri ve bu bağlamda bireysel vakit geçirmek istediklerinde çocuklardan hoşgörü beledikleri öğrenilmiştir.

Buna yönelik olarak bakım elemanlarından K-5 çocuklara yönelik sınır algısını şu şekilde açıklamıştır:

“Sınır, ya benim için bu nasıl ifade edilir çok bilmiyorum ama hani bir benlik sınırı vardır ya kişisel sınır. Ben hep orda dururum, çocukların o sınırına çok dikkat ederim. Onlar da bence bunu algılıyorlar. Mahremiyette de böyle yani sarılırken artık büyük çocuklar belli bir şeyden sonra hani hiç sarılmayalım gibi bir şey olmaz sonuçta ama, orda da dikkat ediyorum onlar da mesela bizim çocuklar çok küçükken kapıları açık giyinirlerdi, İşte nasıl söyleyeyim banyoda çıktıklarında işte çok havluya dikkat etmeden şey yaparlardı. Biz onlara söyledik işte ‘Aaa oğlum ben şöyle döneyim, sen hemen geç kapını kapat’ gibi uyarılarla mahremiyet duygusunu hissini verdik. Mesela şimdi o konularda dikkatli ve ben de diyorum ya sınır belirlemek. Benim de o dediğim kişisel sınıra çok girmelerine izin vermiyorum. Örneğin salondayım aslında evin içinde bütün çocuklar ama ben dinleniyorum ‘siz de iki dakika bana kapıyı tıklamadan gelmeyin, şimdi ben de dinleniyorum çünkü’ diyorum.”(K-5)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada ilk olarak çocuk evlerinde görevli bakım elemanlarının çocuklarla olan ilişkileri; çocuklarla vakit geçirme biçimleri, çocuklara yaklaşımları ve hitap şekilleri ile iletişimde kendilerini etkili ve zayıf gördükleri yönler bağlamında ele alınmıştır. Akabinde bakım elemanlarının disiplin anlayışları ve öz bakım becerisi kazandırma yöntemleri ile çocuklara karşı çizdikleri kişisel sınırlara dair bulgular ortaya konulmuştur.

Çocuk evlerinde çalışan bakım elemanları çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının giderilmesinde birincil destek kaynaklarıdır. Bakım

elemanlarının üstlendikleri sorumluluklara istinaden çocuklarla geçirdikleri süre, bu sürede yapılan faaliyetler ve çocukların duygusal ihtiyaçlarının karşılanması dikkat edilmesi gereken unsurlardır. Araştırma boyunca elde edilen veriler doğrultusunda, bakım elemanlarının çocuklarla vakit geçirme planlarının; oyun, etkinlik, alışveriş, çay saati vb. şeklinde olduğu görülmüş ve çocukların dersleriyle ilgili planlamada bakım elemanlarının aktif rol oynadıkları belirlenmiştir. Ayrıca çocuklarla daha fazla vakit geçirmek için bazı bakım elemanlarının yemek veya ev temizliği gibi rutin işlerini çocuklar okuldan dönmeden tamamlamaya çalıştıkları öğrenilmiştir. Keten'in (2017, s. 64) araştırmasına paralel olarak çalışmamızda çocuk bakım elemanlarının hafta içi rutinlerinin çocuklarla kahvaltı yapmak, ödev yapmak, dinlenmek, kitap okumak, oyun oynamak şeklinde olduğu görülmüştür. Ayrıca Nalbant'ın (2016, s. 145) yaptığı diğer bir çalışmada da bakım elemanlarının çocuklarla birlikte alışveriş yaptıkları ve vakit geçirdikleri sonucuna ulaşılmış olup bu aktivitenin çocukların gündelik hayat akışına dair algılarında olumlu bir etkiye sahip olduğu, çocukların toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini tecrübe etmelerini sağladığı ve alışveriş sırasında ev ihtiyacını gözetme, bütçeye uygun alışveriş yapma gibi sorumlulukları çocuklara kazandırdığı belirlenmiştir.

Bakım elemanlarının çocuklara karşı yaklaşımları ve hitap şekilleri, bakım veren ile çocuk arasında kurulan ilişkinin niteliğini ve sürekliliğini etkileyen bir unsurdur. Bu çalışmada bakım elemanlarının çocuklara karşı ebeveyn tutumu sergileyip sergilememe ekseninde bir yaklaşım tarzı benimsedikleri görülmekle birlikte genellikle samimi ve sıcak ilişkinin kurulmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bazı katılımcıların çocukları kendi çocukları gibi gördükleri ve ebeveyn davranışlarına benzer bir tutum sergiledikleri; bazılarının ise böyle bir rol üstlenmenin gerekli olmadığını savundukları öğrenilmiştir. Bu açıdan bazı bakım elemanlarının çocuklara yönelik duygusal bağlarının oldukça fazla olduğu ve bu noktada çocukların da kendilerine daha fazla duygusal bağlılık geliştirmelerine izin verdikleri düşünülmektedir. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına paralel olarak benzer nitelikte bulgulara ulaşılmış ve bazı bakım elemanlarının özellikle küçük yaştaki çocukların bakımı noktasında anne/baba rolü üstlendikleri saptanmıştır. Bu durumun bakım elemanı ile çocuk arasındaki iletişimi olumlu etkilediği tespit edilmiştir (Şavlı, 2018, s. 68). Ancak Yüksel'in (2017, s. 54) çalışmasında ise bakım elemanlarının

çocuk evindeki çocuklara ve kendi çocuklarına aynı şekilde davranmaları, çocuklara karşı anne/baba rolü üstlenmeleri sonucunda bakım elemanlarının kendi çocuklarına yaptıkları yanlış davranışları çocuk evindeki çocuklara da yapabilme ihtimallerinin artabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan bakım elemanlarının çocuklara karşı yaklaşımlarında anne/baba şefkatini gözetmeleri ancak kendilerini anne/baba yerine koymamaları noktasının önemli bir sınır olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü vardiyalı sistem içerisinde çalışan bakım elemanlarının sürekli farklılık göstermesi nedeniyle çocukların bakım elemanları ile anne/baba gibi sıklıkla iletişim halinde olması ve her ihtiyaç duyduklarında bakım elemanlarına ulaşabilmesi olası değildir (Yıldırım ve Işıkhan, 2018, s. 55).

Çocuk bakım elemanlarının iş motivasyonlarının yüksek olması, dinamik olmaları ve işlerine olan ilgilerinin fazla olması hem bakım elemanının mesai saatleri içerisinde iç huzurunu ve verimliliğini hem de bakım alan çocukların mutluluğunu etkilemektedir. Bu nedenle bakım elemanlarının yaptıkları iş ve ilgilendikleri grup göz önüne alındığında kendilerini yeterli gördükleri alanların fazla olması, zayıf gördükleri alanların ise az olması beklenmektedir. Çalışmamızda görüşülen katılımcıların kendilerini daha çok çocuklara ilgi gösterme, onları sevmeye ile çocuklara örnek olabilecek tutum ve davranışlar sergileme yönlerinde yani daha insancıl/insani özelliklerde yeterli gördükleri, bunun yanında çocuklara yetebilme ve psikolojik süreçlerine destek olabilme noktasında kendilerini eksik hissettikleri tespit edilmiştir. Bu durumun ise; bakım elemanlarının kendilerinden beklenen rollerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bakım elemanlarının çocukların temel ihtiyaçlarını karşılama, yemek, temizlik gibi farklı alanlardaki birçok sorumluluklarının bulunduğu, buna bağlı olarak sorumluluklarını yerine getirirken “rol bölünmesi” yaşadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmamızda katılımcıların çoğunluğunun kendilerini çocuklarla iletişim kurma ve çocukların ihtiyaçlarını karşılama noktasında herhangi bir eksiklik hissetmemesi, iş tatmini noktasında yeterli düzeyde olan bakım elemanlarının varlığına işaret etmektedir.

Çalışma sonucunda ortaya çıkan önemli konulardan biri, çocuk evlerindeki bakım elemanlarının çocuklara doğru davranışları kazandırmak için uyguladıkları disiplin yöntemleridir. Disiplin yöntemleri bakım verenin eğitimine, sosyoekonomik statüsüne ve diğer demografik değişkenlerine göre farklılık gösterebilmekte ve bu farklılıklar çocukların gelişimlerine de etkide bulunabilmektedir. Dolayısıyla çocuklarda kötü davranışların ortaya çıkmaması veya ortadan kaldırılması için bakım elemanının disiplin anlayışı önem arz etmektedir. Bu çalışmada da bakım elemanlarından bazılarının ceza yöntemi ile bazılarının ise kurulan sevgi bağı ile çocuklara doğru davranışı kazandırma yönünde çaba sarf ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bakım elemanlarının ceza yöntemini küçük çocuklarda genellikle saldırgan davranış sergilediklerinde; büyük çocuklarda ise kötü söz kullanımı veya kural ihlali gibi durumlarda tercih ettikleri, böyle durumlar dışında ev kurallarını daha çok sözel olarak ifade ettikleri öğrenilmiştir. Bunun yanında bakım elemanlarından birkaçının çocuklara uyguladıkları disiplin anlayışında bağırmaı doğru bir müdahale yöntemi olarak değerlendirdikleri, bu yöntemi çocuklara net tavır göstermek açısından kullanabildikleri öğrenilmiştir. Ayrıca çocukları cezalandırmada çocukların yaş faktörünün göz önüne alındığı, küçük yaş grubundaki çocuklara uygulanan ceza yöntemlerinde oyundan veya bakım elemanı ile oyun oynamaktan mahrum bırakılarak mola ve oda cezalarının uygulandığı; büyük yaş grubundaki çocuklarda ise televizyon izleme veya tabletle oynama sürelerinden eksiltildiği saptanmıştır. Bakım elemanlarının disiplin yöntemlerinde uyguladıkları yanlış yöntemlerin farkında olmaması bu konuda eğitimle desteklenmeleri gerektiğini göstermektedir. Yapılan diğer bir araştırmada çalışmamızın sonuçlarına benzer olarak çocuk bakım elemanlarından %30,8'inin çocuklarla sevgi temelli konuşmalar yaparak, %23,1'inin kurallarla ve ceza yöntemleriyle yani temelde bu iki metotla çocukların yanlış davranışlarını ortadan kaldırmaya çalıştıkları belirlenmiştir (Yüksel, 2017, s. 93). Aydoğdu'nun (2016, s. 66-67) yaptığı bir çalışmada da çocuk evindeki çocukların ev içerisindeki kuralları olumsuz olarak değerlendirdikleri ve teknolojik ürünlerin daha rahat kullanılması yönünde beklentilerinin olduğu görülmüştür. Bu açıdan çalışmamızda bakım elemanlarının çocukları televizyon veya tableten mahrum bırakarak cezalandırmalarının böyle bir karşılığa denk geldiği değerlendirilebilir. Bunun yanında bakım elemanlarının

çocuk evlerindeki çocukları disipline etme konusunda uzun süreli olarak ceza yöntemini kullanmaları, çocuk bakımının riskli yönünü oluşturmaktadır. Çünkü çocuk eğitiminde çocuğa iç görü kazandırmak ve çocuğun her zaman doğru davranışı sergileme isteğini artıracak motivasyonu sağlamak önemsenmektedir. Ancak iç görü kazandırma yöntemi sürekli ve düzenli bir ilişki gerektirmektedir. Vardiyalı bir sistemin olması, iş yükü sebebiyle birebir ilişkinin sınırlı şekilde yerine getirilmesi ve ev değişimi, grup değişimi veya iş değişimi gibi çoğu zaman süreklilik içermeyen bir çalışma biçiminin var olmasından kaynaklı olarak bakım elemanlarının bu eğitim şeklini uygulaması yeterince mümkün olmamaktadır. Bu kapsamda bakım elemanlarının çalışma koşulları düzenlenerek çocuklarla kurdukları birebir ilişkinin artırılması ve verilen eğitimlerle bakım elemanlarının çocuklara iç görü kazandırmaya yönelik farkındalıklarının oluşturulması gerekmektedir.

Yapılan çalışmadan elde edilen diğer bir sonuç, bakım elemanlarının çocuklara öz bakım becerisini kazandırma yöntemleridir. Konuya ilişkin olarak katılımcıların küçük çocuklarda daha çok müdahale şeklinde bir rol üstlenirken büyük çocuklarda ise kontrol veya denetleme rolü üstlendikleri saptanmıştır. Özellikle ergenlik dönemindeki çocuklarla ilgilenen bakım elemanlarının çocuklara öz bakımlarına dikkat etmeleri konusunda telkinlerde buldukları, küçük yaş grubuyla ilgilenen bazı bakım elemanlarının ise çocuklara öz bakım sırasında fiilen müdahale ettikleri öğrenilmiştir. Bunun yanında görüşülen bakım elemanlarının tamamına yakınının çocukların özel bölgelerinin görünmemesi yönünde mahremiyet algısının olduğu, fakat duygusal ve bilişsel anlamda mahremiyet eğitiminin göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu'nda da belirtildiği üzere mahremiyet eğitimi; hayır diyebilmeyi, bedensel-toplumsal-duygusal anlamlarda özel alanın belirlenmesini, çocukların hak ve sorumluluklarını bilmelerini vb. içerisinde barındırmaktadır (Eraslan vd., 2017, s. 13). Belirtilen sonuç raporunda çocuk evindeki bakım elemanlarının çocuklara mahremiyet eğitimi verilmesinde önemli rol oynadığı, ev içi kural belirleme, uzak ve yakın çevreyi tanıma, kimlere neler anlatılabileceği hakkında bilgilendirme ve çocukları severken cinsel içerikli kabul edilebilecek davranışları sergilememe gibi görevleri yerine getirmeleri gerektiği de belirtilmiştir (s. 14- 18).

Çalışma sürecinde elde edilen bulgulardan çıkarılan sonuçlardan bir diğeri de bakım elemanlarının çocuklara karşı çizdikleri ilişkisel sınırlardır. İlişkilerde çizilen sınırlar her iki tarafın da tercihlerine ve kararlarına saygı duyulmasını, birbirlerine karşı dürüst olmalarını, olumlu iletişim dili kullanmalarını ve bedensel sınırların varlığını gerekli kılmaktadır. Yapılan çalışmada bakım elemanlarının sınır çizme davranışlarının personele göre değişkenlik gösterdiği, her personelin öznel bir sınır algısı olması sebebiyle çocuklara çizilen sınırların bu ölçüde şekillendiği öğrenilmiştir. Bununla birlikte bakım elemanlarının çocuklara karşı sınırlarını genel olarak; fiziksel ve iletişimsel sınırlar dâhilinde oluşturdukları ve bazı bakım elemanlarının özellikle çocuklara sarılma, onları öpme ve onlara dokunma gibi fiziksel temas konularında daha hassas oldukları öğrenilmiştir. Bazı bakım elemanlarının ise çocuklarla olan ilişkilerinde sınırları daha çok iletişim üzerine inşa ettikleri, kullandıkları sözlere dikkat ettikleri ve saygı konusunda hassas oldukları belirlenmiştir. Ayrıca çocuklarla sınır çizmeyi kendi perspektiflerinden ele alarak değerlendiren ve bu bağlamda bireysel vakit geçirmek istediklerinde çocuklardan hoşgörü bekleyen katılımcıların varlığından da bahsetmek mümkündür. Bakım elemanlarının sınır konusundaki farklı tutumları; çocukların bireysel ilişkilerdeki sınırlarda tutarlı davranışlar sergilemesini zorlaştıran bir süreci oluşturmaktadır. Bu açıdan; bakım elemanlarının çocuğa uygun sınır anlayışını oluşturabilmesinde çocuk evinde çalışan uzmanlar tarafından gerekli eğitim ve desteğin sağlanması önemli görülmektedir. Ayrıca çocukların yaşadıkları travmatik olaylar göz önünde bulundurularak hareket edilmesi ve çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini zedelemeyecek şekilde uygun temasin sağlanması çocuk açısından güven verici ve iyileştirici bir sonuç oluşturmaktadır.

Sonuç olarak çocuk evlerinde çalışmakta olan bakım elemanlarının, travmatik yaşam öyküsüne sahip çocukların bakım ve sorumluluğunu üstlenen kişiler olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bakım elemanlarının çocuk gelişim dönemlerine hakim olmaları, çocuk evinde herhangi bir kriz anında uygulanabilecek müdahale yöntemlerini bilmeleri, çocuklara temel becerilerin kazandırılmasında etkin olmaları ve çocuk eğitimine dair bilgi sahibi olmaları beklenmektedir. Bu bağlamda, görüülen bakım elemanlarının çoğunluğunun çocuklara karşı sevgi temelli yaklaşımda buldukları ve çocuk eğitiminde

temel bilgi ve becerilere sahip oldukları görülmüştür. Bunun yanında çocuklarla kurdukları ilişkide duygusal bağılıktan ziyade duygusal bir bağımlılık geliştirdikleri, çizdikleri sınırlarda ise öznel bir sınır algısının var olduğu, bu açıdan sınırların değişkenlik göstermesinin çocukların bireysel ilişkilerdeki sınırlarda tutarlı davranışlar sergilemesini zorlaştırabileceği belirlenmiştir. Ayrıca bakım elemanlarının mahremiyet eğitimini dar anlamıyla (cinsel) değil geniş anlamıyla (cinsel, duygusal, bilişsel) değerlendirmeleri, çocuklara psikolojik anlamda destek olabilmeleri ve ahlaki değerler ile ev kurallarını çocuklara iç gözü kazandırarak öğretebilmeleri için birtakım düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Bakım elemanlarının daha nitelikli hizmet sunabilmeleri ve sorumlulukları altındaki çocukların iyilik hallerine daha olumlu katkılar sağlayabilmeleri için nitelik ve farkındalığı artırıcı özel eğitimlerle desteklenmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akduman, G. G. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Annelerin Uyguladıkları Disiplin Yöntemlerinin Çocuk İstismarı Açısından Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 38-49.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı* (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Arnas, A. Y., Sadık, F. (2008). Okul Öncesi Eğitimde Sınıf Yönetimi. *Disiplin ve Disiplin Modelleri* (ss. 278-319). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aslan, E. (2016). *Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne Bağlı Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanları ve Çocuk Evi Sorumlularının İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Aydoğdu, F. (2016). Çocuk Evinde Kalan Çocukların Karşılaştıkları Sorunların ve Beklentilerin İncelenmesi, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1-2-3, 63-71.
- Başer, H. (2013). *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"* (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Konya
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*. (1990). Erişim Tarihi: 15.09.2019, <https://cocukmeclisi.ibb.istanbul/cocuk-haklari-sozlesmesi/>
- Bolat, Ö. (2016). *Beni Ödülle Cezalandırma*. İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- Çaman, Ö., Özcebe, H. (2011). Ankara'da Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenler: Ruhsal Belirtileri, Fiziksel Etkinlik Düzeyi ve İlişkili Etkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 22.
- Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge*. (2011). Erişim Tarihi: 14.09.2019, <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/56394>.
- Eraslan, E., Ergüt, İ. K., Uysal, T. Bulut, G. (2017). *Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Eryılmaz, N. (2010). *Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 6 Yaş Çocuklarının Duygusal Becerilerinin Karşılaştırılması* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği.

- Gander, J. M., Gardiner, W. H. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Ali Dönmez ve Nermin Çelen, Çev.) (7. baskı) İstanbul: İmge Kitabevi.
- Güneş, A. (2018): *Nezakat ve Zarafet İçin Mahremiyet Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Holmes, J. (1993). *John Bowlby and Attachment Theory*, London: Routledge.
- Karaboğa, M. T. (2019). Lise Öğrencilerinin Rol Model Tercihlerine İlişkin Bir Çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15 (2). 363-391.
- Karataş, Z. (2017). Bağlanma Kuramı Açısından Kurum Bakımının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(54). 867-875.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E. ve Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 353-364.
- Keten, D. (2017). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Ankara Çocuk Evleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, Ankara.
- Koçoğlu, S. (2019). *Korunma ve Bakım Altında Bulunan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişiminde Çocuk Bakım Elemanlarının Sosyal Sorun Çözme Becerilerinin Rolü* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı.
- Kut, S., Özaltın, G. (1987). Bakırköy Çocuk Yuvasında 3-12 Yas Çocuklarının Davranış Sorunlarında Bir Araştırma, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 135-147.
- Mackenzie, R. (2014). *Çocuğunuza Sınır Koyma*. (M. Gün, Çev.) İstanbul: Yakamoz Yayınları.
- Nalbant, Ş. (2016). *Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Çocuk Evleri Bakım Modelinin Toplumsallaşmaya İlişkin Rolü: Kayseri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Kayseri.
- Özen, Y. (2016). *Çocuklarda Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Santrock, W. J. (2017). *Yaşam Boyu Gelişim ve Gelişim Psikolojisi*. (G. Yüksel, Çev.) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Saraç, A. (2011). *Çocuk Yuvası Bakımında Bulunan Çocukların Davranış Sorunları Ve Çocuk Yuvası Personeline Yapılan Eğitimin Bu Sorunlar Üzerindeki Etkisi* (Basılmamış

Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2008). Sayı: 27015. Erişim Tarihi: 14.09.2019, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081005-1.htm>.

Steinberg, L.(2013). Ergenlik (F. Çok, Çev.) İstanbul: İmge Kitabevi.

Strauss, A., Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. New Delhi: SAGE Publications

Şavlı, H. (2018). *Çocuk Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyalizasyonu: Küçükçekmece Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul.

Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., Özcan, Ö. Ö. (2008). Kurum Bakımındaki Çocuk Ve Ergenlerde Davranış Ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örnekleme Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19, 235-246.

Tanrıkulu, Taşkın, (2002). *Yetiştirme Yurtlarında ve Aile Ortamında Yaşayan Ergenlerin Bilişsel Yapıları (Olumsuz Otomatik Düşünceler ve Problem Çözme Becerisi Açısından İncelenmesi)*, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tuğrul, C. (1999). Duygusal zeka. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 1, 12-20.

Tümkiye, S. (2005). Ailesi Yanında Ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(4). 445-459.

Türk, E. (2014). Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*. 14 (3). 143-158.

Üstün, B. (2008). *Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal Ve Davranışsal Sorunları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı.

Yaman, F. (2010). *Bakıcı Annelerin Sosyo-ekonomik ve Çalışma Yaşamlarına İlişkin Özellikleri: Ankara İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yıldırım, Ş., Işıkkhan, V. (2018). Çocuk Evinde Kalan Çocukların Sosyalleşme Sürecindeki İlişkilerin Değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 29 (1). 46-70.
- Yörükoğlu, A. (2018). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yüksel, G. (2017). *Çocuk Bakım Elemanlarının Bazı Özellikleri İle Sosyal Sorun Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Amasya Çocuk Evleri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Zastrow, C., Kirst-Ashman, K. K. (2016). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre-I* (Bebeklik, Çocukluk, Ergenlik). Ankara: Nika Yayınevi.